

ပုၤတဆိုင်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ပၣ်န့ၣ်ပၣ်ယုၣ်အနီၣ်ထီၣ်သ့ၣ် တဖၣ် တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤလၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဒိသ့ၣ်ဒိသးလၢပုၤ ကညီကဒဲကဒဲ (humanitarian)

တၢ်ကွၢ်ဂီၢ်

ဒ်သီးဒီး ပုၤမၤတၢ်လၢအဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ဒိသ့ၣ်ဒိသးလၢပုၤကညီကဒဲကဒဲ သ့ၣ်တဖၣ် ကခံ
ကွၢ်စီၤကွၢ်ဝဲ ပုၤတဆိုင်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ပၣ်န့ၣ်ပၣ်ယုၣ်အနီၣ်ထီၣ် အတၢ်အိၣ်အသးဒီး
ကယုထံၣ်မၤဂ့ၤအါထီၣ်ကျဲသန့လၢအဘျူးအဖိုင်အိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ပၣ်န့ၣ်ပၣ်ယုၣ်အနီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ကပၣ်ဖိုင်က့ၤဖဲ တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီး တၢ်အိၣ်အသးဒ်လဲၣ်တဖၣ်လဲၣ်..

ပုၤတဆိုင်သးမးတၢ်ပၣ်ယုၣ်အနီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်လၢအဒုးအိၣ်ဖျါထီၣ်ဝဲ တၢ်တဆိုင်သးမးအတၢ်
အိၣ်အသးတဖၣ်ဒီးတၢ်န့ၢ်ခွဲးန့ၢ်ယၢ်လၢတၢ်ပၣ်ဖိုင်မၤသကိးတၢ်အဂီၢ်အယိမ့ၢ်တၢ်လၢအကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤ
လၢတၢ်ကခံကွၢ်စီၤကွၢ် တၢ်ဒိသ့ၣ်ဒိသးလၢပုၤကညီကဒဲကဒဲ အတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။မ့ၢ်စ့ၢ်ကိးတၢ်လၢအ
ဆိၣ်ထွဲဝဲ တၢ်မ့ၢ်တၢ်ဒ်သီးသီး၊ တၢ်ဟံးန့ၣ်ဒါ၊ တၢ်ကဒီးန့ၢ်ခွဲးယၢ်လၢကဒီးန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤတဖၣ် တကးဒီးဘၣ်အမဲၣ်ညါ
မ့ၢ်တၢ်လၢအမၤကၢ်ထီၣ်ကျဲၤထီၣ်ဝဲလံၣ်တၢ်ပၣ်ဖျါဆူ ပုၤဟ့ၣ်မၤစၢၤတၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ပၣ်ဖိုင်မၤသကိးတၢ်ဒီးတၢ်ဆၢတဲၣ်အပတီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤမ့ၢ်တၢ်လၢအမၤဆူၣ်ထီၣ်ပုၤတဆိုင်သးမးတၢ်ကရၢကရိတဖၣ်
အတၢ်ပၣ်ဖိုင်မၤသကိးတၢ်လီၤ။

ခီဖျါလၢနီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤ ဘၣ်တၢ်ထၢန့ၢ်ဆိကမိၣ်အီၤအယိ မ့ၢ်တၢ်လၢအသုးထီၣ် တၢ်ဒိသ့ၣ်ဒိသးလၢပုၤက
ညီကဒဲကဒဲ တၢ်တိၣ်ကျဲၤအပတီၢ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒ်သီးပုၤနီၣ်တဂၤအသုတအိၣ်လီၤတဲၣ်တုၢ်ဘၣ်န့ၢ်အဂီၢ်လီၤ။

မ့ၢ်အဲၣ်ဒီးသ့ၣ်ညါအါထီၣ်ဒီးအိးထီၣ်ဖးကွၢ်သ့ၣ်ဒ်ဖဲ

IASC Guidelines on Inclusion of Persons with
Disabilities in Humanitarian Action န့ၣ်လီၤ။

နီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ပစူးကါအီၤကသုဒ်လဲၣ်..

- ✓ နီၣ်ထီၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဒီးပုၤတဆိုင်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်အံၤကဘၣ်တၢ်ထၢန့ၢ်စိးကါအီၤဖဲ တၢ်တုၣ်ထီၣ်တၢ်ရဲၣ်
တၢ်ကျဲၤ၊ အကတီၢ်ဖဲတၢ်ဆၢတဲၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤအတီၤသ့ၣ်တဖၣ် (အဒိ - တၢ်ကတဲၣ်ကတီၤတၢ်ရဲၣ် တၢ်
ကျဲၤ၊ တၢ်ကူၣ် ကျဲၤလၢအဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ဒိသ့ၣ်ဒိသးလၢပုၤကညီကဒဲကဒဲ) န့ၣ်လီၤ။
- ✓ နီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤကဘၣ်တၢ်စူးကါအီၤဖဲတၢ်ခံကွၢ်စီၤကွၢ်က့ၤတၢ်သမံသမိးက့ၤဒီးတၢ်
ဆၢတဲၣ်က့ၤတၢ်အစၢလၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဒီးန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤဒီးတၢ်ပၣ်ဖိုင်မၤသကိးတၢ်သ့ၣ်
တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။
- ✓ ကဘၣ်ထၢန့ၢ်စိးကါနီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤဖဲ တၢ်ခံကွၢ်စီၤကွၢ် (Log-frames) သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်သမံသမိးက့ၤ
ဒီးတၢ်ဆၢတဲၣ်က့ၤတၢ်မၤအတက့ၢ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။

- ☑ လာတၢ်ကထာန့ၢ်ဆိကမိၣ်ပုၤတဆိၣ်သးမးအတၢ်ကီၢ်တၢ်ခဲသ့ၣ်တဖၣ်ဖဲတၢ်မၤဘၣ်လိာ်ဖိးလိာ်အတီၤ၊ နိသီးတၢ်လိာ်ဘၣ်ဒီးတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤကလီၤပလိာ်သးအဂီၢ်၊ တၢ်ဟ့ၣ်သဆၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ် လာတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤစုၣ်စုၣ်၊ **Dashboards?** 5Ws တၢ်ပာ်ဖျါ၊ တၢ်ပာ်ဖျါလၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ် အိၣ်အသးသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ။

ပကထာနိဆိကမိဂ်နိဂ်ထိဂ်သုဂ်တဖဂ်အံၤဒ်လဲၣ်..

ထိရီၤတၢ်ဂ့ၢ်လၢလၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤလၢကြးလူၤပိၣ်မၤထွဲန့ၣ်လီၤ။

- ✓ **ဖဲတၢ်ကတိၤကတိၤနီၣ်ထီၣ်သ့ၣ် တဖၣ်မ့ၢ်ဂ့ၤ၊တၢ်ဆၢတဲၣ်မၤ လီၤတံၢ်အကတိၢ်မ့ၢ်ဂ့ၤအိၣ်ဒီးတၢ်ပၣ်
ဖိုၣ်မၤသကိးတၢ်ဒီး တၢ်တဆိၣ်သးမးတၢ်ကရၢကရိ ပုၤခၢၣ်စးတဖၣ်တက့ၢ်။**
- ✓ **မုၢ်/ခွါတၢ်လီၤဆီ၊ သးအနံၣ်အလါ (ဖိသ့ၣ်၊ သးစၢ်၊ သးတီၤလၤ၊ သးပုၢ်)၊ တၢ်တဆိၣ်သးမးအကလုၣ်
(အဒိ - နီၣ်ခိက့ၢ်ဂီၤ၊ တၢ်ထံၣ်၊ တၢ်ကတိၤ/တၢ်နၢ်ဟူ၊ ခိၣ်န့ၣ်ဒီးအဂ့ၤအဂၤတဖၣ်) ထၢနၢ်ဆိကမိၣ်ခဲလၢ
ၣ်တက့ၢ်။**
- ✓ **ဖဲ တၢ်တိၣ်ကျဲၤ အစၢ၊ တၢ်ကဲဘျူးကဲဖိုၣ် ဒီးတၢ်ဘၣ်ဒိဘၣ်ထံး အတီၤခဲလၢၣ်န့ၣ် ထၢနၢ်ဆိကမိၣ်
နီၣ်ထီၣ်တဖၣ်တက့ၢ်။**
- ✓ **နီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤကဘၣ်ဒုးလီၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်ပၣ်ဃုၣ်အနီၣ်ထီၣ် ဒီးတၢ်အကံၢ်အစီ ခံခါလၢၣ်န့ၣ်လီၤ။
အခီပညိၣ်န့ၢ်မ့ၢ်ဝဲ**

- ဒ်သီးကထိပ်တဲင် ပှၤတဆိုင်သးမးအတၢ်ပပ်ယုၤ၊တၢ်ကျၢၢ်ဘၢဒီး တၢ်ဒီးန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤ အနီၣ်ထီၣ်။
- ဒ်သီးကထိပ်တဲင် တၢ်ဆီၣ်ထွဲမၤစၢၤလၢပှၤတဆိုင်သးမးအဂီၢ်တဖၣ်အံၤ တၢ်လီၤပလိၣ်အိၣ်/တအိၣ်၊ တၢ်တုၤယီၤထီၣ်ဘးအိၣ်/တအိၣ်၊ တၢ်သျှၣ်မံသးမုၢ်အိၣ်/တအိၣ် န့ၣ်လီၤ။

တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်အသိတဖၣ်ဒီးတၢ်အဒိတဖၣ်

၁။ နိဗ္ဗာန်သို့ တဖန်လူအကြား ဝဲဘက်ဝဲလူ တစ်ကုန်လုံး ပစ်ဖျက်ပစ်သားအနံ့ အလျာ၊ မှုပ်/ရွှါ ဒီး တစ်တစ်ဆိုင်သားမေးအကလုာ်ကလုာ်။

- ✓ လာတင်ကထိပ်တင်နီၣ်ထိပ်သ့ၣ်တဖၣ်အံၤအဂီၢ်အစ့ၤကတၢၢ်ကလိၣ်ဝဲ ပှၤယဲၣ်န့ၣ်ဆူအဖီခိၣ်တဖၣ် အဂီၢ်တၢ်သံကွၢ် (6)ထံၣ်ဖဲ Washington တၢ်ကရၢကရိတၢ်သံကွၢ်အဒိ သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ။
- ✓ စီဖျါလာတၢ်နီၤဖးကတဲၣ်ကတီၤတၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤသ့ၣ်တဖၣ်အံၤအပီ သ့ၣ်ညါအါထီၣ်ပှၤတဆိၣ်သးမးအနီၣ်ဂံၢ်တကးဒံးဘၣ်အမဲၣ်ညါ။ ကနီၤဖးသ့ၣ်ညါအါထီၣ်ဘၣ်တၢ်တဆိၣ်သးမးအကလုၣ်သ့ၣ်တဖၣ်၊ သးအန့ၣ်အလါဒီး မုၣ်/ခွါ အတၢ်ဘၣ်ကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်၊ တၢ်ဘၣ်ယိၣ်အလီၢ်၊ တၢ်အိၣ်အသးလၢအလိၣ်ဘၣ်ဆိ ဒီး တၢ်တုၤယီၤထီၣ်ဘးအတၢ်လီၤဆိလိၣ်သး လၢအကလုၣ်ကလုၣ်ဒၣ်ဝဲစ့ၣ်စ့ၣ်လီၤ။

၂။ တၢ်ထၢန့ၢ်လီၤနီၣ်ထီၣ်လၢအကြၢးဝဲဘၣ်ဝဲဆူ တၢ်တိၣ်ကျဲၤလၢအဘၣ်ထွဲဒီး ပှၤတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်တၢ်ပၣ်ဃုာ် ဒီး တၢ်လိာ်ဘၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်

ဒ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤလၢအကလုာ်လၢနကမၤအိၣ်ဖျါထီၣ်အဖီခိၣ်နစူးကါနဲ နီၣ်ထီၣ်အဒိလၢလၢသ့ၣ်တဖၣ်အံၤသ့ဝဲလီၤ-

- ၣ်ထွဲဒီးလၢအဘၣ်ထွဲဒီး

 - တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်နီၣ်ဂံၢ်လၢအပတီၢ်တုၤထီၣ်ဘးဝဲလၢ(Universal Design)ပှၤကိၤဂၤဒီးစူးကါဝဲကသ့အဂီၢ်(မ့တမ့ၢ်) တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ဆူၣ်ကျဲၤတၢ်မၤလိာ်တၢ်ဟးလီၤဒီးတၢ်လီၤလၢတၢ်ရၤလီၤတၢ်မၤစၢၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အနီၣ်ဂံၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢအဘၣ်တၢ်ဘီအိၣ်အပတီၢ်လၢအတုၤထီၣ်ဘးလၢပှၤကိၤဂၤစူးကါဝဲကသ့အဂီၢ်။
 - တအၢ်ကဆဲကဆိ/ တၢ်ဒိသဒါတၢ်အိၣ်ဘျးအိၣ်ကဘျၣ်ဒီးတၢ်မၤတရီတပါလၢအဘၣ်ထွဲဒီးကူး/တၢ်အိၣ်တၢ်အိ(PSEA) တၢ်ကစီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်ရၤလီၤအိၣ်လၢတတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤခံမံၤ (လံာ်တၢ်ကွဲး/တၢ်ကတိၤ)။
 - ပိာ်မုၢ်တဆိၣ်သးမး လၢန့ၢ်ဘၣ်ခွဲးယၢ်လၢတၢ်ကဲခိၣ်ကဲန့ၢ်အတီၤ လၢဘၣ်ကဝီၤပူၤအနီၣ်ဂံၢ်။
 - ဘၣ်ကဝီၤပူၤပှၤတဆိၣ်သးမးခၢၣ်စးလၢတၢ်ကဲခိၣ်ကဲန့ၢ်အတီၤနီၣ်ဂံၢ်။
 - ပှၤတဆိၣ်သးမးန့ၢ်လီၤမၤသကိးတၢ်နီၣ်ဂံၢ်ဖဲတၢ်သမံသမိးတၢ်အကတီၢ်။
 - ပှၤမၤတၢ်ဖိလၢအသိၣ်လိဖိသ့ၣ်လၢတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်ဒ်သိးကဒိၣ်ထီၣ်တၢ်ကိးကပၤဒီးသ့အနီၣ်ဂံၢ်။
 - လၢပှၤ တဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ် ကန့ၢ်ခွဲးယၢ်လၢကပၤဘၣ်ဟံၣ်၊ ဟီၣ်ခိၣ်လီၤသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ကရၢကရိလၢအမၤစၢၤတၢ်အနီၣ်ဂံၢ်။
 - ပှၤတဆိၣ်သးမးအဂီၢ်တၢ်ကရၢကရိလၢ အဟ့ၣ်တၢ်သိလၢ တၢ်မၤစၢၤလီၤတၢ် ဘၣ်ယိာ်ဘၣ်ဘီ ဒီး တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့တၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ် အနီၣ်ဂံၢ်။
 - ပှၤမၤတၢ်ဖိလၢမၤလိဘၣ် တၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢဒီးသန့ၤလၢမုၢ်ခွါ (GBV)တၢ်သိၣ်လိ အနီၣ်ဂံၢ်လၢပှၤတဆိၣ်သးမးတၢ်ပၣ်ဃုာ်အဂီၢ်။
 - ပှၤမၤတၢ်ဖိလၢအမၤလိဘၣ် သးအတၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ဆူၣ်ဒီး သးဂံၢ်ဆံးဘါစၢ်တၢ်ရၤလိာ်ဘၣ်ထွဲတၢ်မၤစၢၤ (MHPSS) တၢ်သိၣ်လိသ့ၣ်တဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ် လၢကကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢပှၤတဆိၣ်သးမးဖိသ့ၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်။
 - ပှၤတဆိၣ်သးမးအနီၣ်ဂံၢ်လၢန့ၢ်ဘၣ်တၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ်လၢကဘၣ်တၢ်နဲၣ်အိၣ် ဒ်သိးကဆၢထၢၣ်ကသ့ဒီးကသ့ ဆၢတဲာ်တၢ်လၢအနီၣ်ကစၢ်ဒ်ဝဲအဂီၢ်
 - ဟံၣ်ယီ/တၢ်လီၤတၢ်ကျဲအနီၣ်ဂံၢ်လၢပှၤတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်လဲၤထီၣ်က့ၤလီၤညီ။
 - ဟံၣ်ယီ/တၢ်လီၤတၢ်ကျဲအနီၣ်ဂံၢ်လၢ ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အိၣ်အလီၤပလိာ်လၢပှၤတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်လိာ်ဘၣ်ဝဲအသိး။
 - ပှၤတဆိၣ်သးမးတၢ်ကရၢကရိအနီၣ်ဂံၢ်လၢအမၤသကိးတၢ်ဒ်သိးသိးတုၤအသ့အသ့ကဖျါထီၣ်။
 - တၢ်ဖဲတၢ်မၤအမျးကယၤလၢအပၣ်ဃုာ်ဒီး တၢ်ထီၣ်တဲာ်တၢ်တုၤထီၣ်ဘးလၢတၢ်မၤသကိးတၢ်ဒီးပှၤခဲလၢာ်။
 - တၢ်ကတဲာ်ကတီၤပၣ် တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ကဒါက့ၤလၢတၢ်မၤစၢၤဆီၣ်ထွဲ ဆူပှၤ တဆိၣ်သးမး (feedback mechanisms)အနီၣ်ဂံၢ်။

- ✓ ပိၣ်မုၢ်တဆိၣ်သးမးအနီၣ်ဂံၢ်လၢအပၣ်ဃုၣ်ဖဲတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢတၢ်ဒိသဒၢတၢ်မၤဆူၣ်မၤစိးလၢဒီးသန့ၤလၢမုၢ်ခွါ (GBV)
- ✓ ပုၤတဆိၣ်သးမးဖိသုၣ်ဒီးသးစၢ်အနီၣ်ဂံၢ်လၢအဘၣ်တၢ်ကဟုၤကယၢ်အိၤလၢဖိသုၣ်ခွဲးယၢ်ဂီၢ်ကမံးတံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးတၢ်ဒိသဒၢမၤစၢၤဖိသုၣ်တၢ်ကရၢကရိအဂၤအဂၤတဖၣ်။
- ✓ ပုၤတဆိၣ်သးမးအနီၣ်ဂံၢ်လၢအဘျးစဲလိၣ်သးဒီးကမျၢၢ်လၢကသမံသမိးဒီးမၤဖျါထီၣ်တၢ်ဘၣ်ယိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်။
- ✓ ပုၤတဆိၣ်သးမးအနီၣ်ဂံၢ်လၢန့ၢ်ဘၣ်ခွဲးယၢ်လၢတၢ်မၤစၢၤတၢ်မၤဂံၢ်ဆူၣ်ထီၣ်က့ၤနီၣ်ခိက့ၢ်ဂီၤဒီးလၢအဒီးန့ၢ်တၢ်ပီးတၢ်လီၤအကကဲထီၣ်တၢ်မၤစၢၤသ့ၣ်တဖၣ်။
- ✓ တၢ်တိၣ်ကျဲၤအမျးကယၤလၢတၢ်ထၢန့ၢ်ဆိကမိၣ်တၢ်လၢပုၤတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်ဖဲတၢ်တုၤထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤဒီးတၢ်ခံကွၢ်စိုၤကွၢ်အတီၤတဖၣ်။

- ✓ ပုၤတဆိၣ်သးမးအနီၣ်ဂံၢ်လၢအစံးဆာဝဲလၢအဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤဒ်သိးသိးတုၤသိးသိးဒီးပုၤအဂၤခဲလၢၣ်။
- ✓ ဖဲတၢ်မၤဖျါထီၣ်တၢ်တိၣ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်လၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဒိသုၣ်ဒိသးလၢပုၤကညီကဒဲကဒဲအနီၣ်ဂံၢ်သ့ၣ်တဖၣ်လၢဘၣ်တၢ်စူးကျိၤအိၤသ့ၣ်ဒီးလၢပုၤတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်။
- ✓ တၢ်ကရၢကရိအမျးကယၤလၢအစူးကျိၤဒဲတၢ်တုၤယီၤထီၣ်ဘးအနီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်ဖဲတၢ်တိၣ်ကျဲၤအသီဒီးတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢလဲၤတရံးဒီးအဖၢမုၢ်သ့ၣ်တဖၣ်အပူၤ။
- ✓ လၢတၢ်ကရၢကရိအသန့သ့ၣ်တဖၣ်ဒီးလၢတၢ်မၤဖျါထီၣ်တၢ်အသူအသၣ်တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤကိးအတီၤဒဲးန့ၢ်တၢ်ပၣ်န့ၢ်ဃုၣ်ပုၤတဆိၣ်သးမးအနီၣ်ဂံၢ် (မ့တမ့ၢ်) မျးကယၤ။
- ✓ တၢ်တိၣ်ကျဲၤအသီသ့ၣ်တဖၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်တိၣ်လၢပုၤတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်ပၣ်ဃုၣ်အဂီၢ်ဒီးနီၣ်ထီၣ်လၢတၢ်ကခံကွၢ်စိုၤကွၢ်တၢ်အိၣ်အသးသ့ၣ်တဖၣ် အနီၣ်ဂံၢ်မျးကယၤ။

၃။ ဖဲတၢ်ဒိသုၣ်ဒိသးလၢပုၤကညီကဒဲကဒဲ ဒီး တၢ်မၤဘၣ်လိၣ်ဖိးလိၣ်က့ၤအတီၤသ့ၣ်တဖၣ်န့ၢ် ဒ်သိးပုၤတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်ကပၣ်ဃုၣ်အဂီၢ် တၢ်ထၢန့ၢ်စူးကျိၤနီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်။

လၢအဒီးအသးလၢတၢ်ပညိၣ်အလီၢ်ကဝီၤဒီး အတီၤလၢတၢ်ပၣ်ဖိၣ်မၤသကိးတၢ်အဖီခိၣ် တၢ်မၤဆာက့ၤဒီးတၢ်ပၣ်လီၤကျဲကူၣ်န့ၤ။ 5Ws တၢ်ဝုၢ်တၢ်ကျိၤတဖၣ်တၢ်ထၢဖိၣ်အိၤအကတီၢ်န့ၢ် နီၣ်ထီၣ်အဒိလၢကစူးကျိၤအိၤတဖၣ်မ့ၢ်ဒ်လၢအသိးန့ၢ်လီၤ။

- ✓ ဖဲတၢ်ဒိသုၣ်ဒိသးလၢပုၤကညီကဒဲကဒဲတၢ်ဟူးတၢ်ဂဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤပုၤတဆိၣ်သးမးလၢအဘၣ်တၢ်သုးကွံၣ်န့ၢ်အိၤတၢ်တြီၤမၤတံၣ်တံၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်။
- ✓ ပုၤတဆိၣ်သးမးလၢအဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလီၤတံၣ်လီၤဆဲးဒ်အတၢ်လိၣ်ဘၣ်ဒုၣ်ဝဲအသိးအနီၣ်ဂံၢ်။

လိာ်ကဝီၤစုၣ်စုၣ်ကရၢကရိလၢပၣ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ် ဒီးကဂ့ၢ်လၢအမၤတၢ်အတီၤ

- ✓ တၢ်ကတိၤကတီၤဒ်ပုၤတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်အတၢ်လိာ်ဘၣ်အဖီခိၣ်ပုၤတဆိၣ်သးမးလၢ
အတုၤယီၤထီၣ်ဘးလၢအဒီးန့ၢ်တၢ်မၤစၢၤနီၣ်ဂံၢ်။
- ✓ ဖဲတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ရိၣ်ဖျိၣ်၊ တၢ်သိၣ်လိာ်ဒီးမူးသ့ၣ်တဖၣ်အကတီၢ် ဘၣ်တၢ်ကတိၤကတီၤပၣ်တၢ်လိာ်တၢ်ကျဲ
သ့ၣ်တဖၣ်လၢပုၤတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်အနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ထဲလဲၣ်။
- ✓ ပုၤမၤတၢ်ဖိလၢအမၤလိဘၣ် ပုၤတဆိၣ်သးမးအတၢ်ပၣ်ယုၣ်တၢ်သိၣ်လိာ် အနီၣ်ဂံၢ်။
- ✓ ပုၤတဆိၣ်သးမးတၢ်ကရၢကရိအခၢၣ်စးလၢအထီၣ်တၢ်မၤလိဝံၤ (အဒိ - တၢ်အိၣ်ဆူၣ်အိၣ်ချ့မ့တမ့ၢ်
တၢ်ကူၣ်ဘၣ်ကူၣ်သ့) အနီၣ်ဂံၢ်။
- ✓ တၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဆၢက့ၤစဲးဖိကဟၣ် (feedback meshanism)တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢ
ပုၤတဆိၣ်သးမး သ့ၣ်တဖၣ်စူးကါဝဲသ့ အနီၣ်ဂံၢ်။
- ✓ လံာ်နီၤလီၤ (IEC)လၢအဘၣ်တၢ်သးကျဲၤရၤလီၤအီၤလၢတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤအကလုာ်ကလုာ်လၢ
ပုၤတဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်စူးကါဝဲကတုၤထီၣ်ဘးအဂီၢ်အနီၣ်ဂံၢ်။
- ✓ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်လၢဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အီၤလၢပုၤကိးကဒီးစူးကါဒီးန့ၢ်လီၤဟးထီၣ်ကသ့ဝဲအဂီၢ်လၢ
(Universal Design) သ့ၣ်တဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်။

တၢ်မၤဘၣ်လိာ်ဖိးလိာ် က့ၢ်ဒ်တၢ်မၤစၢၤပုၤကညီ ဂ့ၢ်ဖိတၢ်အိၣ်မူအိၣ်ဝဲၤအတီၤ

- ✓ လၢတၢ်ဒိသ့ၣ်ဒိသးလၢပုၤကညီကဒိကဒိ တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤ ဒိတၢ်ကွၢ်ဖိလၢပုၤတ
ဆိၣ်သးမးသ့ၣ်တဖၣ်ကပၣ်ယုၣ်အဂီၢ် တၢ်စူးကါနီၣ်ထီၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အမူးကယၤအိၣ်ထဲလဲၣ်။
- ✓ တၢ်စူးကါ(Washington)တၢ်သ့ကွၢ်အဒိလၢတၢ်ကသမံသမိးတၢ်အိၣ်အသး အမူး
ကယၤအိၣ်ထဲလဲၣ်။
- ✓ ပုၤတဆိၣ်သးမးတၢ်ကရၢကရိအနီၣ်ဂံၢ်လၢအဘျးစဲးမၤသကိးတၢ်တဖၣ်ဒ် (cluster or inter-
cluster)
- ✓ ကရူၢ်ဒ်သိးတၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ်လၢအမၤလိဘၣ်ပုၤတဆိၣ်သးမးတၢ်ပၣ်ယုၣ်တၢ်သိၣ်လိာ် အနီၣ်ဂံၢ်။
- ✓ ဖဲတၢ်ခဲကွၢ်ဖိၤကွၢ်တၢ်ပၣ်ဖျါအလံာ်သ့ၣ်တဖၣ်အပူၤ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်နီၤဖးတၢ်တ
ဆိၣ်သးမးအကလုာ်ကလုာ်အတၢ်အိၣ်အသးသ့ၣ်တဖၣ်အမူးကယၤအိၣ်ထဲလဲၣ်။
- ✓ ဖဲကရူၢ်လၢမၤဘၣ်လိာ်ဖိးဒုတၢ်မၤသ့ၣ်တဖၣ်အပူၤ လၢတၢ်တဆိၣ်သးမးဂ့ၢ်ကျိၤအဂီၢ်ပုၤဟ့ၣ်ကူၣ်တၢ်
မ့တမ့ၢ်ပုၤအိၣ်မူအိၣ်ဒါအိၣ်/တအိၣ်။
- ✓ လၢပုၤတဆိၣ်သးသ့ၣ်တဖၣ်ကပၣ်ဖျိၣ်မၤသကိးတၢ်အဂီၢ်တၢ်ဟ့ၣ်သဆၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်
ကတီၤဟ့ၣ်ဂံၢ်ဟ့ၣ်ဘါအိၣ်ဝဲထဲလဲၣ်။

- ✓ လာကရှုကရမသကိးတၢ်ဒ်သိးသိး အပူၤမၤတၢ်ဖိသ့ၣ်တဖၣ်အကျါ အပူၤကွံၣ် (၁၂) လါပူၤလၢ အမၤလိဝံၤတၢ်သိၣ်လိလၢအဘၣ်ထွဲ ပူၤတဆိၣ်သးမးဂ့ၢ်ကျါ အမူးကယၤအိၣ်ဝဲထဲလဲၣ်။
- ✓ ကရှုကရမအနီၣ်ဂံၢ်လၢလၢအစူးကါဝဲၤညါအသည တၢ်သံကွၢ်လၢတၢ်ကနီၤဖးထၢဖိၣ် ပူၤတဆိၣ်သးမးအ ကလုၣ်စုၣ်စုၣ် လၢကြၢးဒီးန့ၢ်သါဘၣ်သါတၢ်ဒ် သးအနီၣ်အလါ၊ မုၢ်/ခွါ ဒီး တၢ်တဆိၣ်သးမးအကလုၣ်ဒၣ်ဝဲအသိး။
- ✓ ကရှုလၢအယုထၢပူၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါလၢပူၤတဆိၣ်သးမးတၢ်ပပ်ယုၣ်အဂီၢ်အနီၣ်ဂံၢ်။
- ✓ ပူၤအနီၣ်ဂံၢ်လၢအဒီးန့ၢ်ဘၣ် တၢ်ဒ်သ့ၣ်ဒ်သးလၢပူၤကညီကဒဲကဒဲ အတၢ်ဆိၣ်ထွဲမၤစၢၤသ့ၣ်တဖၣ်။
- ✓ ပူၤတဆိၣ်သးမးလၢအဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်မၤစၢၤလၢအလီၤပလိၣ်သးဒီးအဝဲသ့ၣ်တၢ်လိၣ်ဘၣ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးခိဖျါလၢ တၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဒ်သ့ၣ်ဒ်သးလၢပူၤကညီကဒဲကဒဲလၢသတူၣ်ကလၢၣ်တၢ်မၤဆၢက့ၤသ့ၣ် တဖၣ်အဖိၣ်၊ ပူၤဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်အမူးကယၤအိၣ်ဝဲလဲၣ် (တၢ်ပညိၣ်လၢကဒဲန့ၢ်ဘၣ်ဝဲ၁၅%)။
- ✓ လီၤကဝီၤပူၤပူၤတဆိၣ်သးမးတၢ်ကရၢကရိလၢအမၤသကိးတၢ်ဒီး (INGOs and UN agencies) တၢ်ကရၢကရိသ့ၣ်တဖၣ်အနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဝဲလဲၣ်။
- ✓ လၢတၢ်ကဒုးအိၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ဖံးတၢ်မၤတၢ်ရဲၣ်တၢ်ကျဲၤလၢအဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဒ် သ့ၣ်ဒ်သးလၢပူၤကညီကဒဲကဒဲသ့ၣ်တဖၣ်အကတီၢ်န့ၢ်ပူၤတဆိၣ်သးမးလၢနၢ်လီၤ ကတိၤသကိးတၢ်အနီၣ်ဂံၢ်အိၣ်ဝဲလဲၣ်။

လံၢ်ဒီးသန့ၤသ့ၣ်တဖၣ်

Inter-Agency Standing Committee. (2019). IASC Guidelines on the Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action. Geneva: IASC.

The Washington Group on Disability Statistics. (n.d.). Washington Group Short Set of Questions on Functioning

International Organization for Migration (DTM). (2020). Collection of data on disability inclusion in humanitarian action: Decision tree [Tool]. Geneva: IOM.

